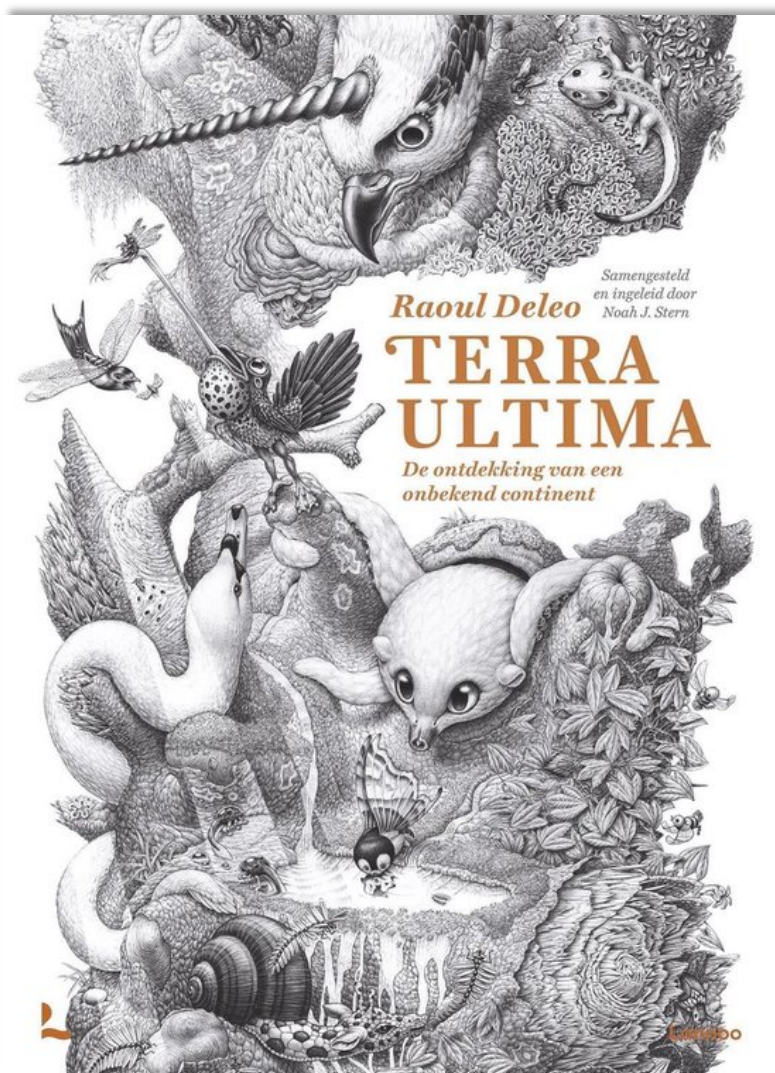

De **Woutertje Pieterse Prijs** in de klas
Tips om de mooiste boeken uit 2021 in te zetten

LESTIPS voor GROEP 7 en 8 van het BASISONDERWIJS

De Woutertje Pieterse Prijs bekroont de mooiste boeken die het afgelopen jaar zijn verschenen. Er zijn zes boeken genomineerd, die geschikt zijn voor kinderen vanaf 9, 12 en 15 jaar.

Om leraren te inspireren aan de slag te gaan met actuele én goede kinder- en jeugdboeken, bieden wij lestips bij de genomineerde boeken uit 2021 aan. Dit jaar voor de bovenbouw van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

Voor wie zijn deze lestips?

Deze lessuggesties richten zich op het boek *Terra Ultima* van Raoul Deleo en Noah J. Stern (Uitgeverij Lannoo), een boek dat geschikt is voor kinderen vanaf 10 jaar. Deze lestips zijn bedoeld voor de bovenbouw van het basisonderwijs.

Terra Ultima. De ontdekking van een onbekend continent van Raoul Deleo en Noah J. Stern

Dit is een verslag van Deleo's ontdekking van Terra Ultima, een onbekend continent dat ergens tussen Alaska en Azië zou liggen. Ontdekkingsreiziger Deleo heeft hier drie expedities naartoe ondernomen en maakte aantekeningen in zijn dagboek met gedetailleerde tekeningen van de nieuwe dieren die hij hier aantrof. Bioloog Noah J. Stern krijgt het rommelige archief van Deleo in vijf hutkoffers aangeleverd en ordent alles tot dit boek. Hij neemt dagboekfragmenten over en geeft hier commentaar op. Wat volgt is een authentieke weergave van de ontdekkingsreis met kaartjes, een gedegen register met alle diersoorten met hun Latijnse namen en paginagrote kleuren-illustraties van de onbekende dieren die uit een combinatie van bekende dieren lijken opgebouwd, zoals een flamingohert, hazige juffer en een koraalpanter. Na het bekijken van dit grootse kijk- en ontdekboek, vraag je je als lezer af: wat is echt en wat is verzonnen?

Kenmerken:

- fictieve non-fictie
- ontdekkingsreizen
- verbeeldingskracht

Uit het juryrapport

Een fabelachtig lees- en kijkboek voor kinderen van alle leeftijden. Het boek is een ode aan de natuurwetenschappelijke expedities van de vroegmoderne tijd, de wereld van Darwin waar in verre oorden nieuwe soorten van leven werden gevonden. Een romantische verkenning die laat zien dat wetenschap en verbeelding prachtig hand in hand kunnen gaan.

Werken aan verhaalbegrip en het ontwikkelen van literaire competentie

Fictie of werkelijkheid

Terra Ultima begeeft zich op de grens tussen fictie en werkelijkheid. Het verhaal is zo opgebouwd dat het authentiek lijkt: een dagboek dat is bijgehouden tijdens de expedities, krantenartikelen, toegangskaarten, landkaarten en een biografie die het verhaal schrijft. De lezer wordt door deze bewijzen de wereld van *Terra Ultima* ingetrokken. De vraag is echter of het EEN wereld is of DE wereld. Oftewel, is er sprake van fictie of *life writing*? Een interessante vraag waar literatuurwetenschappers zich mee bezig houden, ook in de jeugdliteratuur. Bij *life writing* gaat het er dan vooral om de authenticiteit aan te tonen van een verhaal. Bij fictie gaat het om de mate van *suspension of disbelief*¹, oftewel, slaagt de auteur erin om de lezer zo mee te nemen in het verhaal dat hij/zij het gelooft. En daartussenin zit een wereld van bijzondere verhalen, zoals *Terra Ultima*.

¹ Zie *Algemeen letterkundig lexicon*

https://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_00955.php

Een eigen creatie | Verwerking 1 [fragment p. 11-17]

Tekenen (individueel - klassikaal)

Voorlezen

Laat het boek zien en lees de *Inleiding op Terra Ultima* voor (p. 11-17).

Klokhuis

Kijk daarna samen naar de aflevering van *Het Klokhuis* over Raoul Deleo en *Terra Ultima*, te zien op: <https://hetklokhuis.nl/tv-uitzending/4813/raoul-deleo>

Doorbladeren

Ga samen in het boek op zoek naar de afbeeldingen die in *Het Klokhuis* zijn getoond. Waar doen de creaties je aan denken? Welke dieren zien de leerlingen erin terug? Hoe zouden ze heten?

Tekenen

Deel grote vellen (A3) papier uit en laat de leerlingen hun naam er in de hoek op schrijven. Daarna trekken ze met pen een willekeurige lijn op het papier en geven het door. Bepaal samen met de klas een route, zodat het vel langs iedere leerling komt. Elke keer tekent de leerling er iets bij op de tekening die langskomt, zodat er gezamenlijk een nieuwe creatie ontstaat. Laat ze net als Raoul ook met pen tekenen, om te laten ervaren dat niets fout is. Elke nieuwe pennenstreek voegt iets toe.

Als het vel weer bij de eigenaar terugkomt, maakt de leerling de creatie af en verzint er een naam voor. Hang daarna eventueel alle creaties op of laat ieder zijn creatie tonen en de naam ervan noemen.

Een dagboek en de biografie | Verwerking 2 [fragment p. 24-25]

Creatief schrijven (in duo's)

Voorlezen

Lees p. 24 voor, laat zien hoe de tekst is opgebouwd en laat de afbeelding van p. 25 daarbij zien. Zorg er bij het voorlezen voor dat je onderscheid maakt tussen het lezen van het dagboekfragment en het lezen van het commentaar hierop door Noah J. Stern. Bespreek het verschil hiertussen met de leerlingen, zodat ze door hebben dat het geschreven is door twee verschillende personen.

Dagboek

Pak nu de eigen creaties van de leerlingen erbij. Laat leerlingen er woorden bij zetten vanuit hun gevoel. Stel daarvoor de volgende vragen:

- Hoe voelt je creatie aan?
- Hoe ruikt het om je creatie heen?
- Hoe ziet de omgeving van je creatie eruit?
- Wat eet je creatie?
- Welk geluid laat je creatie horen?
- Hoe voelt je creatie zich?

- Hoe reageert je creatie op jou?

Laat de leerlingen daarna aan de slag gaan om een dagboekfragment te schrijven. Ze stellen zich voor dat ze deze creatie tegenkomen. Hoe gaat deze ontmoeting in zijn werk?

Als een biograaf

Laat de leerlingen daarna in duo's verder werken. Ze wisselen hun dagboekfragment en tekening met elkaar uit en gaan ermee aan de slag á la Noah J. Stern. Ze geven dus commentaar op wat de ander heeft geschreven. Daarna geven ze het aan elkaar terug en lezen elkaars werk door. Kunnen ze elkaar nog tips geven? Sluit alles goed op elkaar aan? Laat ze er een mooi geheel van maken. Wie wil zijn dagboekfragment (met commentaar van de ander) voorlezen?

Want als je het voor je ziet, dan is het er | Verwerking 3

Onderzoeken (groepswerk)

Echt of niet echt?

Zou *Terra Ultima* kunnen bestaan? Hoe geloofwaardig is het verhaal? En hoe betrouwbaar is de informatie in het boek? Hoe authentiek? Allemaal vragen die te maken hebben met de grens tussen fictie en werkelijkheid. Worden de leerlingen meegenomen in de wereld van *Terra Ultima* of hebben ze er nog vraagtekens bij?

Op onderzoek

Laat leerlingen in groepjes op onderzoek gaan. Ze bekijken vooraf het boek helemaal en gaan dan samen bedenken waarover ze meer zouden willen weten. Willen ze onderzoek doen naar de illustrator en auteur (kunnen ze meer te weten komen over de persoon achter het pseudoniem Noah J. Stern?), naar de betrouwbaarheid van de informatie of naar de wereld van *Terra Ultima* zelf?

- Laat ze een (open) vraag formuleren waar ze nieuwsgierig naar zijn.
- Dan bedenken ze hoe ze aan antwoorden kunnen komen. Kunnen ze dit in het boek vinden of juist buiten het boek? Hebben ze daar nog andere bronnen (internet?) bij nodig of kunnen ze door een gesprek (met anderen?) tot nieuwe inzichten komen?
- Bespreek met elk groepje de vraag en hun onderzoeksaanpak. Sluit vooral aan op wat de leerlingen willen weten en hoe ze daar achter kunnen komen.
- Daarna gaan de leerlingen aan de slag om hun vraag te beantwoorden.

Presenteren

Laat elk groepje hun onderzoek kort aan de anderen presenteren. Welke conclusie hebben ze getrokken?

Meer lezen

Meer lezen over bijzondere dieren:

- *Fabeldieren* (2017) van Floortje Zwigtmann en Ludwig Volbeda, Uitgeverij Lannoo.
- *Tjibbe Tjabbes' wereldreis. Met oorspronkelijke tekeningen en schilderwerken van Fiel Venius* (2008) van Harm de Jonge en Fiel van der Veen, Uitgeverij Van Goor.

- *Wonderlijke dieren die misschien echt bestaan* door Professor O'Loog (2021) van Stéphane Nicolet, Jean-Baptiste Drouot; Edward van de Vendel (vert.), Uitgeverij Baeckens.

Bronnen

- Mooren, Piet (2012). Sesam open u. Over fictie en non-fictie. In: *Verborgen talenten. Jeugdliteratuur op school*, pp. 125-142. Bussum: Coutinho.
- *Lezen en schrijven combineren op de basisschool* (Kwestie van lezen; dl. 13). Amsterdam: Stichting Lezen, 2017.
<https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/kwestie20van20lezen2013.pdf>
- *Life writing in de jeugdliteratuur* (Literatuur zonder leeftijd; nr. 102), Stichting IBBY-Nederland, 2017.
https://www.dbnl.org/tekst/lit004201701_01/

Deze lestips zijn ontwikkeld door Loes Reichenfeld (LEES met LOES) in opdracht van de Stichting Woutertje Pieterse Prijs. Ze worden aangeboden dankzij de steun van de Brook Foundation en De Versterking.

www.woutertjepieterseprijs.nl

www.leesmetloes.nl

© Stichting Woutertje Pieterse Prijs en LEES met LOES, 2022